

Türkiye'nin Sakin Şehirlerindeki Kadın Girişimciliğine Sosyolojik Bir Bakış

Women Entrepreneurship in Slow Cities of Turkey from a Sociological Perspective

Asst. Prof. Dr. Zerrin Sungur (Anadolu University, Turkey)

Abstract

Cittàslow movement was established in Italy in 1999. The Slow City movement incorporates a philosophy and a commitment to maintain the cultural heritage and quality of life of their membership towns. A slow city aims to improve the quality of life of its citizens and its visitors. Member towns are obliged to pursue local projects protecting local cultures, contributing to a relaxed pace of life, creating conviviality and hospitality and promoting a unique sense of place and local distinctiveness. There are nine slow cities in Turkey in 2013. This study examines the women entrepreneurship in slow cities of Turkey from a sociological perspective. Slow cities offer many opportunities in the meaning of local development especially for women in Turkey. They can engage with small business, hand-crafts, and organic farming in slow cities. But training of women, certification of the quality of artisan products and awareness of the citizens of slow cities are the critical issues in the sustainable local development process. Therefore, it is possible to increase income level of women living in slow cities in Turkey and also to preserve local tastes.

1 Giriş

Yaşam temposunun hızının giderek arttığı ve yaşam tarzlarının giderek birbirine benzediği gerçeği dikkate alındığında diğer taraftan da yeni yaşam felsefeleri de buna tepki olarak gelişmiştir. Yavaş yemek ve daha sonra ortaya çıkan sakin şehir hareketi bunlardan başlıcalarıdır. Bu hareketlerin 1970'ler sonrası post-Fordist dönemde üretimde de yeni anlayışlara sahne olan İtalya'da ortaya çıkması tesadüf olmasa gerektir. Sakin şehir, modernle geleneksel, küresel ve yerel arasında insan ilişkilerini ve çevreye duyarlılığı önemseyen bir modeli ifade etmektedir. Ortaya çıkardığı dinamikler açısından bakıldığında bir tür yerel kalkınma modeli olarak da ele alınabilecek sakin şehir, özellikle kadınlar açısından istihdam olanakları zengin bir yelpaze sunmaktadır.

2 Yavaş Beslenme ve Sakin Şehir Hareketi

İtalyanca Città (şehir) ve İngilizce slow (yavaş) kelimelerinden oluşan Cittàslow, "sakin şehir" anlamına gelmektedir. 1986 yılında hızlı yiyecek (fast food) zincirine karşı çıkılarak, İtalya'nın Barolo kentinde "Yavaş Beslenme Birliği" oluşturulmuştur. Cittàslow Ağı, küreselleşmenin şehirlerin dokusunu, sakinlerini ve yaşam tarzını standartlaştırmasını ve yerel özelliklerini ortadan kaldırmasını engellemek için Slow Food (yavaş beslenme) hareketinden ortaya çıkmış bir kentler birliğidir. Küreselleşmenin yarattığı homojen mekanlardan biri olmak istemeyen, yerel kimliğini ve özelliklerini koruyarak dünya sahnesinde yer almak isteyen kasabaların ve kentlerin katıldığı bir birliktir (<http://www.cittaslowturkiye.org/>). 1989'da Paris'te uluslararası boyut alan birliğin bugün 100'den fazla ülke temsilcisinden oluşan 100 binden fazla üyesi bulunmaktadır (<http://www.cittaslowturkiye.org/>; <http://www.habitat.org.tr/sakin-sehirler/727-sakin-sehir-seferihisar.html>). Sakin Şehir Hareketi kendisine logo olarak modern ve tarihi binaları taşıyan turuncu renkli bir salyangoz (Şekil 1) tasarımını belirlemiştir (Sırım, 2012; Slow Magazine, 2012). Yavaş, temkinli, fakat kararlı bir biçimde yol alan salyangoz, cüssesinden beklenmedik mesafeler katetmekte; bunu yaparken de geçtiği yerlerde ince bir iz bırakmaktadır (Sırım, 2012; Kavas ve Kavas, 2012).

Şekil 1: Cittàslow logosu

Yavaş yiyecek kavramından esinlenen "Sakin Şehir Hareketi"nin temeli, İtalya'nın Toskana bölgesindeki 13 bin nüfuslu Greve in Chianti'nin belediye eski başkanı Paolo Saturnini'nin girişimleri sonucunda 1999 yılında atılmıştır. Saturnini, fikirlerini Bra, Orvieto ve Positano belediye başkanlarıyla da paylaşarak yaşam kalitesini

artırmaya dayalı olan ve gelişmeyi farklı bir biçimde ele alan bu anlayışın öncüsü olmuştur (<http://cittaslow.org/section/association>). İlk bildirmede küreselleşmenin insanlar arasındaki iletişimi, kaynaşmayı ve değişimi kolaylaştırmasına karşılık farklılıkların törpülenerek, tek tip bir insan modeline doğru gidildiğini ve sonunda sıradanlığın hakim olacağı bir düzenin yaratılacağı konusundaki endişeler dile getirilmiştir. Bu olası sonuçların engellenmesi, yerel değerlere sahip çıkılması, bu değerlerin korunması ve geliştirilmesi sakin şehir kavramı çerçevesinde bir ağ oluşturulmuştur (<http://habitat.org.tr/sakin-sehirler/727-sakin-sehir-seferihisar.html>).

Cittaslow, nüfusu 50.000'nin altında olan kentlerin üye olabileceği, kentlerin kendi gelenek, göreneklerini, yemeklerini, tarihsel kimliklerini korumalarını öngören bir birliktir. Cittaslow felsefesi kentlerin hangi alanlarda güçlü ve zayıf olduklarını analiz etmelerini ve sahip oldukları şartlar çerçevesinde bir strateji geliştirmelerini teşvik etmektedir (<http://www.cittaslowturkiye.org/>). Cittaslow Birliği'ne üye olmak için birliğin tespit ettiği ölçütleri gerçekleştirmek için projeler geliştirmek ve uygulamak gerekmektedir. Kentlerin ölçütler çerçevesinde yaptığı çalışmalar puanlanmakta ve bir kentin üye olması için 50 ve üzerinde puan alması gerekmektedir. 1999 yılında birliğin belirlediği ölçütler, birliğin sadece İtalya veya Avrupa'da değil bütün dünyada yayılması sonucu daha evrensel bir hale getirilmeye çalışılmıştır (http://www.cittaslowturkiye.org/index.php?option=com_content&view=article&id=131&Itemid=529). Harekete dahil olan kentlerde insan daha düşük tempoda yaşarken, daha az enerji tüketerek ve vahşi bir gıda tüketimi yerine az ama öz beslenme ile yaşayabilmektedir. Kendisine, ailesine ve çevresine daha çok zaman ayırabilmektedir. Bu değişim bir anlamda insanın çevresi ve doğa ile sağlıklı bir ilişki içinde olmasının, sağlıklı bir beden ve ruh için en önemli adım olduğunun onaylanmasıdır (Şahinkaya, 2010).

Bir sakin şehrin yaşamına yön veren prensipler, şehir insanlarının ve ziyaretçilerinin yaşam kalitesinin yükseltilmesi, birliğe dahil olan şehirler arasında ulusal ve uluslararası ölçekte bilgi, fikir ve deneyimlerin paylaşılması üzerine kuruludur (Fullagar, Markwell ve Wilson, 2012). Sakin şehir hareketi toplumun "McDonaldaylaşması"na (Ritzer, 2004) karşı bir duruşu temsil ederken, yaşamın artan temposuna karşı bir direnişi ve "mekansızlığı" ifade etmektedir (Mayer ve Knox, 2009). Yerli kültürle çok az ilişki kuracakları yabancı ülkelere gitmek için insanlar önemli miktarda harcama ve çaba içine girmektedirler (Ritzer, 2011). Paket turlar genellikle turizm açısından herşeyin öncesinde belirli ve öngörülebilir olduğu, daha çok Batılı bir anlayışı temsil etmektedir. Tatil tercihlerini bu türde yapan kimseler de yerel halkla, oranın yerel kültürüyle hiç karşılaşmadan izole bir ortamda yaşamaktadır. Oysaki sakin şehirlerde birkaç gününü geçiren kimseler çok farklı deneyimleri yaşama şansına sahip olmaktadır.

Sakin şehir hareketine yöneltilebilecek eleştiriler ele alınırsa bunlardan biri bu hareketin kolaylıkla moralsiz, geriye dönük ve soyutlanmış topluluklar ortaya çıkarabilmesi üzerindedir. Acaba sakin şehirler hızlı dünyanın harareti maddeciliğinin yerini sakinliğin tutuculuğuna bıraktığı ortamlar mıdır? Diğer taraftan sakin şehirler çeşitliliğin olmadığı, akşamları gençlere yönelik faaliyetlerin olmadığı, hareketsiz aptallaştırıcı mekanlar olmayı da istememektedir. Sakin şehirler işletmeciliğe, yenilik ya da teknolojiye karşı durma gibi bir niyetleri de yoktur. Yavaşlığın öngördüğü tehlikelerin farkında olarak, sakin şehir hareketli çiftçi pazarları, festivaller ve cazip kamusal alanların yaratılması ile canlılığı yaygınlaştırmayı hedeflemektedir. Bu anlamda çevreye duyarlı, bölgesel olarak otantik işletmeler yoluyla gastronomi odaklı bir turizmi teşvik etmektedir. Bir diğer tehlike paradoksal bir biçimde sakin şehir etiketinin miras endüstrisi içinde bir tür marka farkındalığına dönüşmesidir. Sakin şehirler nüfusları 50 binin altında olması dolayısıyla zamanla turizm yoluyla kolayca cazibe merkezleri haline gelebilirler. Bu şehirler sakin tempolarını gösteriş konusu haline getirirken, hızlı bir değişime uğrayabilirler. Bu senaryoda dükkan kiralalarının artması, kafelerin özgünlüğünü yitirerek bozulmasına neden olabilir. Dışarıdan gelen zengin ziyaretçiler sakin şehirleri ikinci evleri olarak seçebilirler. Bu durumda ev kiralaları yükselecek, yoksullar ve gençler dışlanabilecektir. Bu tehdit karşısındaki en iyi savunma, hareketin propagandasını yapmaktır. Ne kadar yerel kalınırsa, o kadar az özel üyelik statüsü olacak, bunlar daha az ilgi çekecektir. Bu bağlamda herşey ilk uyum sağlayanların başarılarına ve becerilerine daha geniş bir üyelik için zemin oluşturmada kullanma kabiliyetlerine bağlıdır (Knox, 2005).

2.1 Sakin Şehir Olma Ölçütleri

Belirli bir çevre politikasını uygulayan, teknolojiyi çevrenin kalitesini geliştirme yönünde kullanan, doğal ürünlerin kullanımını destekleyen şehirler, sakin şehir olarak adlandırılmakta ve bu şehirler, sakin şehir ölçütlerini hayata geçirdikleri takdirde Cittaslow ağına katılabilmektedir (Miele, 2008). Rönesans döneminin temel düşünceleri arasında yer alan "festina lente", hızlı yaşarken, dikkatli olmak; gerektiğinde hızlanıp, gerektiğinde yavaşlayarak, arada denge kurmak anlamına gelmektedir. Sakin şehir olabilmenin 60 ölçütü, "festina lente" prensibine dayandırılmıştır (Çiner, 2011; Bilgi, 2013).

Sakin şehir olma ölçütleri çevre, alt yapı, kentsel kalite için teknoloji ve tesisler, yerel üretimin korunması, misafirperverlik, farkındalık, sakin şehir kimliği ve ilgili projeler başlıkları altında incelenebilir. Bu ölçütlerin detaylı gerekleri ise çevre politikaları bağlamında hava, su ve toprağın kalitesinin, yasa tarafından belirtilen parametrelerde olduğunun belgelenmesi; kentsel çöp ve özel atıkların ayrıştırılarak toplanmasının teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik projelerin uygulanması; endüstriyel ve evsel kompostlamanın teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması; kentsel ya da toplu kanalizasyon için, atık su arıtma tesisinin bulunması; RSU ve biyokütlelerden ısı üretilmesi ve özellikle alternatif enerji kaynaklarının (yenilenebilir enerji, yeşil hidrojen, mini

hidroelektrik santral) kullanılması yoluyla enerji tasarrufu yapılmasına yönelik belediyenin planı olması; genetiği değiştirilmiş ürünlerin (GDO) tarımda kullanımının yasaklanması; reklam tabelaların ve trafik işaretlerinin düzenlenmesine dair belediyenin planının olması; elektromanyetik kirliliğin kontrolü için sistemler geliştirilmesi; gürültü kirliliğinin azaltılması ve kontrolü için program yapılması; ışık kirliliğinin kontrolü için sistemler ve programlar oluşturulması; çevre yönetimi sistemlerinin benimsenmesi (EMAS ve ECOLABEL ya da ISO 9001; ISO 14000, SA 8000 ve Gündem 21 projelerine katılım) olarak sıralanabilir.

Altyapı politikaları bağlamında ise tarihi merkezlerin ıslahı ve iyileştirilmesi için planlar ve/veya kültürel ve tarihi değerler üzerine çalışmalar yapılması; güvenli ulaşım ve trafik için planlar yapılması; okullar ve kamu binalarına bağlanan bisiklet yollarının yapılması; özel taşıtlar yerine uygun alternatif taşıma ve trafiğin toplu taşıma araçları ve yaya alanları ile bütünleştirilmesi için (toplu taşıma bağlantılı ilave kentsel araba park alanları, yürüyen merdivenler, yürüyen bantlar, teleferik, bisiklet yolları, okullar, işyerleri ve benzerlerine erişim sağlayan yaya güzergâhları) planlar yapılması; kamusal ve kamuyla ilgisi olan alanların engelliler için erişilebilir olması, mimari engellerin kaldırılması ve teknolojilere erişimin sağlanmasını garanti altına almak üzere altyapıların teşvik edilmesi; aile yaşantısına ve yerel aktivitelere (eğlence, spor aktiviteleri, okul ve aile arasında bağ oluşturmayı amaçlayan aktiviteler, yaşlılar ve kronik hastalar için evde yardımı da kapsayan yardım çalışmaları, sosyal tesisler, belediye çalışma saatlerinin düzenlenmesi, umumi tuvaletler) yardımcı olacak programların teşvik edilmesi; tıbbi yardım merkezinin bulunması; vasıflı yeşil alanların ve hizmet altyapılarının (yeşil alanların birbiriyle bağlantıları, oyun sahaları, vb.) bulunması; ticari malların dağıtımı ve “doğal ürünler için ticari merkezler” oluşturulması için plan hazırlanması; mağaza sahipleriyle, zor durumda olan vatandaşlarla ilgilenme ve yardım etme üzerine mutabakat sağlanması: “dost mağazalar”; bozulmakta olan kentsel alanların ve şehrin yeniden kullanılmasına yönelik projelerin iyileştirilmesi; kent tarzının yeniden yapılandırılması ve iyileştirmesi için bir program; kentin tanıtımında kullanılan bilgilendirme ofislerinin, U.R.P. (kentsel yenilenme programı) işlevlerinin Cittaslow tanıtım/bilgi ofisiyle bütünleştirilmesi sayılabilir.

Sakin şehir olma ölçütleri arasında kentsel kalite için teknolojiler ve tesisler bağlamında ise biyomimari için büro ve biyomimarının teşvik edilmesi yönündeki bilgilendirme projesi için görevlendirilen personelin eğitilmesi; şehrin, fiber optik kablolar ve kablosuz sistemler için teşvik edilmesi; elektromanyetik alanları izleme sistemlerinin benimsenmesi; kentin çevresi ve peyzajıyla uyumlu çöp tenekeleri bulundurulması ve çöplerin belirli zamanlarda toplanması; kamu ve özel alanların çevreyle uyumlu bitkilerle, tercihen bahçe peyzajı ölçütlerine uygun yerel bitkilerle, bitkilendirilmesi için teşvik edilmesi ve programlar oluşturulması; vatandaşlara götürülen hizmetler (belediye hizmetlerinin internet vb. üzerinden duyurulması, vatandaşlar için internet tabanlı bir belediye ağı oluşturulması ve vatandaşların bu ağı kullanmaları yönünde eğitilmeleri) için planlar yapılması; özellikle gürültülü alanlarda gürültünün kontrol edilmesi için plan yapılması; kentte kullanılan renklerle ilgili plan hazırlanması; elektronik evden çalışmanın (telework) teşvik edilmesi sıralanabilir.

Yerel üretimi koruma başlığında ise organik tarımcılığın geliştirilmesi için projelerin üretilmesi; esnaf ve zanaatkarlar tarafından üretilen ürünler, eşyalar ve el sanatlarının kalitesinin belgelendirilmesi; yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan esnaf ve zanaatkarların ve/veya el işi ürünlerinin korunması ve himayesine yönelik programlar yapılması; yok olma riskiyle karşı karşıya olan geleneksel çalışma ve meslek yöntemlerinin himayesi; organik ürünlerin ve/veya yerli ürünlerin kullanılması ve restoranlar, okul kafeteryaları ve korunan yapılarla yerel geleneklerin muhafaza edilmesi; Slow Food hareketiyle işbirliği içerisinde okullarda tat ve beslenme konusunda eğitim programlarının hazırlanması; yok olma riski altında olan şarap ve gastronomik yavaş yemek çeşitleri için aktivitelere destek olunması; yöreye özgü ürünlerin tespit edilmesi ve bu ürünlerin ticarileşmesi için destek olunması (pazarların ve marketlerin yerel ürünlerin satışı için düzenlenmesi, uygun mekanların oluşturulması); şehirdeki ağaçların sayımının yapılması ve büyük ya da “tarihi ağaçların” değerinin artırılması; yerel kültürel etkinliklerin korunması ve teşvik edilmesi; kent ve okul bahçelerinde geleneksel yöntemlerle yerel ekinler yetiştirilmesi için teşvik edilmesi yer almaktadır.

Misafirperverlik bağlamında ise turist bilgisi ve nitelikli misafirperverlik için eğitim kurslarının açılması; turistik güzergâhlarıyla tarihi merkezlerin ve turistik yerlerin işaretlenmesinde uluslararası işaretlerin kullanılması; ziyaretçilerin özellikle takvimlendirilmiş etkinlikler için şehre yaklaşımlarını ve bilgi ve hizmetlere erişimlerini kolaylaştırıcı resepsiyon yönergelerinin ve planların hazırlanması (otopark, resmi kurumların çalışma saatlerinin uzatılması/esnetilmesi, vb.); şehrin “yavaş” güzergâhlarının düzenlenmesi (broşürler, internet siteleri, ana sayfalar vb.); turistik işletmeciler ve mağaza sahiplerinin, ücret şeffaflığı ve fiyatların müessesenin dışında sergilenmesi gerekliliği konusunda bilinçlendirilmesi sakin şehir olma ölçütleri arasındaki yerini almaktadır.

Farkındalık bağlamında bakıldığında yerel yönetimin Cittaslow olma niyetini açıklamadan önce vatandaşların Cittaslow’un ne olduğu, amaçları ve prosedürü hakkında bilgilendirilmesi amacıyla kampanyalar düzenlenmesi; “Yavaş” felsefesini kazanmada ve Cittaslow projelerinin uygulanmasında sosyal yapıların dâhil edilmesi için programlar hazırlanması, özellikle; eğitsel bahçe ve parklar, okuma mekanları, tohum bankası projesine katılım; Slow City ve Slow Food faaliyetlerinin yaygınlaştırılması için programlar hazırlanması ifade edilebilir.

Olağanüstü gereklilikler bağlamında ise kentte Cittaslow kimliğini vurgulayacak kampanyalar düzenlenmesi ve Cittaslow tarafından lanse edilen şartların karşılanması (zorunlu); Yavaş Yemek Komitesinin oluşturulması ve

desteklenmesi (liyakat notu); üye şehirlerin antetli kağıtlarına Cittàslow logosunu eklemeleri ve web sitelerine “yavaş” felsefesi hakkında içerik koymaları gerekmektedir.

Slow Food Faaliyetlerine ve Projelerine Destek çerçevesinde yerel bir Slow Food Convivium’unun oluşturulması; Slow Food ile işbirliği yaparak zorunlu ve orta öğretimde tat ve beslenme üzerine eğitim programları hazırlanması; Slow Food ile işbirliği yaparak okul sebze bahçelerinin kurulması; Arca veya Slow Food Merkezlerinin, yok olma riski altında olan türlere veya ürünler için bir veya daha çok projelerinin uygulanması; Slow Food tarafından himaye edilen yerel ürünlerin kullanılması ve beslenme geleneklerinin, gıda eğitim programlarıyla birlikte, toplu gıda hizmetleri, korunan yapılar ve okul kantinleri içerisinde muhafaza edilmesi; Slow Food ile işbirliği içerisinde “Mercati della Terra” uygulamasıyla özgün yerli ürün elde edilmesinin desteklenmesi; “Terra Madre” projesinin ve yemek cemiyetlerinin ortak eşleştirme ile desteklenmesi istenmektedir.

3 Dünyada ve Türkiye’de Sakin Şehir Profili

Nisan 2013’te güncellenen listeye göre tüm dünyadan 27 ülkeden toplam 176 şehir Sakin Şehir hareketine katılmış bulunmaktadır. Sakin şehirlerin bulunduğu ülkeler ve bu ülkelerdeki sakin şehir sayıları ise şöyledir: Avustralya (3), Avusturya (3), Belçika (5), Kanada (2), Çin (1), Danimarka (2), Finlandiya (1), Fransa (8), Almanya (12), Büyük Britanya (5), Hollanda (5), Macaristan (1), İzlanda (1), İrlanda (1), İtalya (72), Japonya (1), Yeni Zelanda (1), Norveç (3), Polonya (10), Portekiz (6), Güney Afrika (1), Güney Kore (12), İspanya (6), İsveç (1), İsviçre (1), Türkiye (9) ve Amerika Birleşik Devletleri (3).

Şekil 2: Cittàslow Uluslararası Ağı

Türkiye’de 2013 yılında sakin şehirlerin sayısı 9’a çıkmıştır. Bu belde ve ilçelerin bağlı buldukları iller ise şöyledir; Seferihisar (İzmir), Gökçeada (Çanakkale), Akyaka Beldesi (Ula İlçesi- Muğla), Taraklı (Sakarya), Yenipazar (Aydın), Yalvaç (Isparta), Vize (Kırklareli), Perşembe (Ordu), Halfeti (Şanlıurfa)’dir. Bunlardan Seferihisar, Türkiye’de ilk sakin şehir olma unvanını kazanarak 2009 yılında Cittàslow ağına dahil olmuştur. Daha sonra 2011 yılında ise Taraklı, Gökçeada, Yenipazar ilçeleri ve Akyaka Beldesi ile birlikte Türkiye’de sakin şehir sayısı beşe çıkmıştır (Sırım, 2012).

Akyaka Özel Çevre Koruma Bölgesi olması ve biyoçeşitliliğiyle, Taraklı karakteristik mimari yapısı ve restore edilen çok sayıda binasıyla, Yenipazar’ın Türkiye çapında ünlü pidesi başta olmak üzere yerel yemekleriyle, Gökçeada ise adada organik üretim yapılmasıyla ve Slow Food etkinlikleri sayesinde kendi özelliklerine sahip çıkan kentlerdir denilebilir. Yeni üyelerle birlikte Ulusal Birliği’ni kurarak İcra Kurulu’na giren Seferihisar, Cittàslow’ların geleceğiyle ilgili karar verme yetkisini kazanmıştır. Ulusal Birliği’ni kuran Türkiye 2013 yılı Cittàslow Genel Kurulu’na ev sahipliği yapma hakkını elde etmiştir. Birliğin en büyük organizasyonu “Cittàslow Genel Kurulu” 2013 yılı Haziran ayında Türkiye’de, İzmir’de, Seferihisar’da yapılmıştır.

4 Yerel Bir Kalkınma Modeli Olarak Türkiye’de Sakin Şehir

Sakin şehir hareketinin yerel bir kalkınma modeli olduğuna ilişkin tespitler öncelikle Türkiye’de sakin şehrin ilk örneği olan Seferihisar örneği üzerinden yapılabilir. Seferihisar Belediyesi’ni sakin şehir ağına taşıyan faaliyetler arasında şunlar sıralanabilir:

Köylülerin ürettikleri yerel ürünleri satabilecekleri ve hem yerel kalkınma hem çevre açısından önemli kazanımlar sağlayan pazarlar oluşturulmuştur. Seferihisar’ın Sığacık mahallesinde yerel ürünlerin ve el işlerinin sergilendiği "Sığacık Üretici Pazarı" kurulmuştur. Yeni çıkan tohum yasasına göre yerli tohumların satışının yasak olması nedeniyle üreticiler takas yöntemiyle istedikleri tohumları tohum takas şenliğinde elde etmişlerdir. Tarladan Sofraya İyi Tarım Projesi kapsamında 140 üretici, sürdürülebilir üretim yöntemlerinden birisi olan İyi

Tarım Uygulamaları ile tanışmış bu konuda geniş bilgi edinmiştir. Ulaşmış mahallesi ve Doğanbey köyünde Seferihisar Belediyesi “Kadın Emeği Evleri” açılmıştır. Bu evler kadın emeğinin değerlendirilmesine, kadınların meslek edinmelerine veya gelir getirici faaliyetlerde bulunmalarına imkan sağlamıştır. Seferihisar’da unutulmuş ve unutulmaya yüz tutmuş geleneklerin ve kültürel etkinliklerin tespit edilmesi için “75 Yaş Yemeği” düzenlenerek bu etkinlik kapsamında Seferihisar ilçesinde yaşayan yaşlılarla röportajlar yapılmıştır. Seferihisar’ın yerel değerlerinden biri olan hayvancılık sektörünün korunması ve geliştirilmesi amacıyla Damızlık Koyun-Keçi Panayırı düzenlenmiştir. “Okullarda Sebze Bahçeleri” projesi çerçevesinde öğrenciler sebze yetiştirmeye başlamıştır. Sadece yöresel yemeklerin satıldığı “Sefertası Lokantası”, Sakin Şehir örgütlenmesinin en önemli ölçütlerinden biri olan Yavaş Beslenme (Slow Food) ve yöresel lezzetlerin ön plana çıkarılması amacıyla hizmet etmektedir. Bunlar arasında sakızlı tarhana, nohutlu mantı, samsades, ekme dolması, balıklama, piroh, Armola, kuzu dolması, loklok ve yuvalağa gibi yöresel tatların temsil ettiği mutfak mirası sayılabilir. Bunların yanında Seferihisar Sözlü Tarihi çalışmaları, aracısız satış yapılan köy pazarı, tiyatronun kaynağı antik Teos kenti, Mavi Bayraklı plajları, CittàSlow Üniversitesi Projesi ve UNICEF bünyesinde oluşturulan Çocuk Dostu Kentlerin Türkiye’deki ilk örneği olması, Seferihisar’ı özel kılmaktadır (Bilgi, 2013).

Seferihisar’da bisiklet kullanımını yaygınlaştırmak ve günlük kullanılabilir bir ulaşım aracı olduğunu vurgulamak için Seferihisar Belediyesi hizmet binasında ve Sığacık’ta iki adet bisiklet garajı oluşturulmuştur. Atatürk Caddesi ve çevresi başta olmak üzere Seferihisar şehir merkezindeki trafiğin azaltılması ve yayalaştırılması için trafiğe kapatılması uygulaması başlatılmıştır. Kentsel çöp ve özel atıklarının ayrıştırılarak toplanmasına yönelik projeler hayata geçirilmiştir. 50.000 kişilik bir biyolojik atık su arıtma tesisi kurulmuştur. Şehirde farklı boylarda ve tarzlarda ilan ve reklam panoları yerine Belediye yetkilileri tarafından belirlenen standart boyda ve tarzda ilan ve reklam panoları kullanılmaya başlanmıştır. Bu çalışmalar için Seferihisar Atatürk Caddesi ve Sığacık-Merkez pilot uygulama alanları olarak seçilmiştir. Bu bölgelerde dükkânların tabelaları yeni tabelalarla değiştirilmiştir. Çeşitli binalarda mimari iyileştirmeler gerçekleştirilerek uydu antenleri merkezi sistemle çatıya alınmıştır. Belediye serasında yetiştirilen sardunyanların kullanıldığı saksılar balkonlara yerleştirilmiştir. Sakin Şehir olmanın amaçları, prosedürleri, bu ağa katılmanın Seferihisar’a katacakları hakkında kamuoyunu bilgilendirici programlar düzenlenmiştir. Seferihisar’ın sakin şehir olma sürecinde planlama ilkeleri ve yaklaşımı doğaya, çevreye ve insana daha saygılı olma anlamında bir bakış açısı değişikliği yaratmıştır (Öztürk, 2012).

Sakin şehirlerin bir diğer hedefi de doğayı koruyarak teknolojiyi en üst düzeyde kullanmaktır (Şarman, 2011). Bu bağlamda güneş, rüzgâr ve jeotermal gibi alternatif enerjilerden yararlanmak çok önemli bir hedefdir. Güneş enerji panelli aydınlatma elemanlarının kullanılmaya başlandığı Seferihisar’da amaç, bu enerji kaynağının kullanımının yaygınlaştırılmasıdır. Yılın üç yüz gününü güneşli geçiren Seferihisar, aynı zamanda kaplıcalar ve termal enerji kaynakları açısından verimli bir coğrafyaya ve güçlü rüzgâr koridorlarına sahiptir. Bu çerçevede şehrin ısınmasında jeotermal enerji kullanımı planlanmakta; rüzgâr enerjisi kullanan aydınlatma üniteleri projelendirilmektedir (Bilgi, 2013).

Türkiye’de sakın şehir unvanına sahip bir başka şehir olan Gökçeada’nın da içinde bulunduğu Kuzey Ege Adaları, günümüze kadar ulaşan kültürel miras değerleri ile köklü bir uygarlık sentezinin izlerini taşımaktadır. Sanatın birçok dalının ve ticaretin geliştiği bu adalarda yaşayan uygarlıklar, günümüzde de birçok insanı etkilemeye devam etmektedir (Yurtseven, 2007). Bir Kuzey Ege adası olarak Gökçeada; rüzgârı, tatlı su kaynakları, Rum köylerindeki taş evleri, TÜDAV’a tahsis edilen Yıldız koyundaki Türkiye’nin ilk Su Altı Milli Parkı, sakızlı muhallebi, paştıço, kouka, cicirya, feta, koliva, dibek kahvesi, nar likörü, cipuna, şarap, keçi dolma gibi Slow Food kaynaklarının temsil ettiği mutfak mirası, organik tarımı, gastronomi eğitimi ve kendine özgü günlük yaşam kültürüyle özel bir destinasyondur (Bilgi, 2013).

Gökova Körfezi ağzında bulunan sakın şehir Akyaka, günümüzde Ege ve Akdeniz’deki kıyı yerleşimlerinin plansız yapılaşmayla birlikte yüzleşmek zorunda kaldığı kaçınılmaz sonda uzak kalmayı başaran bir tür örnek şehir denemesidir. Özel Çevre Koruma Statüsü’nün yanı sıra doğal SİT Alanı içinde olması, kuzeyinde 1000 metreye yükselen Sakar Dağı, doğusunda Kadın ve Akçapınar azmakları, azmaklar arasında uzanan verimli ova ve Gökova Körfezi’ne açılan ıssız koylar, Nail Çakırhan tarafından tipik Muğla-Ula mimarisinin stilize edildiği, geleneksel çizgiler taşıyan ahşap evleri Akyaka coğrafyasını özel kılmaktadır. Akyaka’nın ünlü Mavi Bayraklı plajının yanı sıra, coğrafyasına can veren iki akarsudan biri olan Kadın Azmağı, sualtı bitki popülasyonu ile dalış meraklıları için cazip bir doğal akvaryum sunmaktadır. Yıl boyu yüksek debisini ve sıcaklığını koruyan bu sodalı akarsuda eskiden yöre kadınlarının çamaşırlarını yıkamasından dolayı, akarsu halk arasında Kadın Azmağı olarak anılmaktadır. Akyaka’nın diğer akarsuyu Akçapınar, denize yaklaştığı noktadan itibaren denizle arasında uzun bir kıyı şeridi oluşturmaktadır. Doğal SİT Alanı olan Akçapınar Azmağı ile Kadın Azmağı arasında kano, uçurtma kayağı (kite surf) ve çift kişilik yamaç paraşütü gibi (tandem), motorlu su sporlarına alternatif doğa sporları ilgi görmektedir (Tuvi, 2010). Küçük piyade tekneleriyle azmak turu yapmak, Akyaka’nın mimari dokusunun yaratıcısı Nail Çakırhan’ın adının verildiği sokakta dolaşmak ve Azmak kıyısında Akya buğulamayı ve Akyaka balı ile susamın pişirilmesiyle yapılan Çitirmek’i tatmak, Akyaka yerel mutfağı örnekleri arasında bulunmaktadır (Bilgi, 2013).

Yenipazar'ın 2011 yılında sakin şehir unvanını alması yerel kalkınma modelinin lokomotifi olmuştur. Bu bağlamda, kasabada aracısız köy pazarı ve kadın kooperatifleri kurulmuş, yaya alanları artırılmış, sivil mimari örnekleri koruma altına alınmış ve bisiklet istasyonları projelendirilmiştir. Bisiklet kullanımının alternatif bir ulaşım aracı olarak yaygınlaştırılması amacıyla her yıl Bisiklet Şenlikleri organize edilmektedir. Yerel mutfağı temsil eden en önemli Slow Food kaynakları Yenipazar pidesi, cızdırma, yavru kavurması, hurma ve pırasalı ekmektir. Batı Anadolu'nun kültür mirası olan Geleneksel Yörük Şenlikleri, yirmi altı yıldır Yenipazar'da düzenlenmeye devam ettirilmektedir (Bilgi, 2013).

19. yüzyılda, İstanbul'dan Anadolu'ya uzanan İpekyolu üzerinde bir konaklama merkezi olan Taraklı, o dönemde ipek böcekçiliği, şimşir tarak ve kaşıklarıyla önem kazanırken, 1950'li yıllardan sonra E5 karayolunun ve TEM'in dışında kalarak büyük şehirlerin hızlı yaşam tarzından uzaklaşmıştır. Taraklı evlerinin kendine özgü genel karakteristiği, 19. yüzyıl Osmanlı şehir mimarisini yansıtan üç katlı ahşap karkas evlerden oluşmasıdır. Korunarak günümüze ulaşanlar arasında bulunan Küçükhan, Kale Han, Çakırlar, Orhangazi Çarşısı ve Hacırifatlar gibi birçok tarihi konağın restorasyonu tamamlanarak bu yapılara butik otel fonksiyonu kazandırılmıştır. Cittaslow üyeliğinin bir özdenetim mekanizması olarak fonksiyonellik kazandığı Taraklı'da, jeotermal enerji potansiyelinin gelecek beş yıllık dönemde rasyonel anlamda değerlendirilebilmesi amacıyla, iki yüz elli bin kişiden oluşan bir nüfus kitlesine hizmet vermeyi hedefleyen kaplıca tesisleri projelendirilmektedir (Bilgi, 2013).

Türkiye'de sakin şehir kavramı belediyelerin yol haritası haline gelirken şehirlerin geleceğini korumaktadır. Yavaş şehir kavramı plansız kentleşme, para kazanma ve küreselleşmenin bir parçası olma gibi kentsel değerleri devam ettiren, daha hızlı ve modern olma adına insanların gelenek ve göreneklerini unutmalarının önüne geçmektedir (Karabağ ve diğerleri, 2012).

5 Türkiye'de Sakin Şehirlerde Kadın Girişimciliği

Türkiye'de istihdam ve işgücüne katılımda kadın ve erkekler arasında büyük farklar bulunurken, kadınların işgücüne katılım oranlarının giderek düşme eğilimi içinde olması, onun diğer gelişmekte olan ülkelerden ayırt edici özelliği olarak ortaya çıkmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Kadınlar için Küresel İstihdam Eğilimleri Raporu'na göre gelişmekte olan ülkelerde son on yıl içinde kadınların istidama katılım oranlarının arttığı gözlenmektedir. Türkiye'de ise 1950 sonrası dönemde eğilim, milli gelirden ve istihdamda tarım sektörünün payının azalmasına koşut olarak kadınların işgücüne ve istihdama katılım oranlarının gerilemesi yönündedir (Toksöz, 2011). Türkiye'nin 1970'lerin sonuna kadar izlediği ithal ikameci sanayi modeline dayalı kalkınma stratejisi içinde kadınlar için asıl istihdam alanı tarım olmuş, sınai istihdam içindeki payları çok sınırlı kalmıştır. 1980'lerde yeni kalkınma stratejisi olarak ihraç yönelimli sanayileşme modeli içinde kadınların payı düşük düzeyde artmıştır. Tarımda uygulanan makro ekonomik politikalar sonucu olarak üretimin ve istihdamın gerilemesi hem erkek hem de kadın işgücü açığa çıkmış, fakat tarım dışı istihdamdaki büyüme özellikle kadınlar açısından bu gerilemeyi karşılayacak boyutta bir işgücü talebi yaratmamıştır. Bu durumdan en fazla etkilenen kesim, eğitim düzeyi düşük kadınlar olmuştur (Toksöz, 2011). Kandiyoti, cinsiyete dayalı işbölümündeki değişimlerin niteliğini anlamak için hem cinsiyetler arasında önceden var olan ilişkilerin niteliğine, hem de sermayenin kırsal alanlara giriş biçimlerine bakmak gerektiğini ifade eder. Toprakta mülkiyet yapılarına, hanelerin tarımsal tabakalaşmadaki konumuna, tarımda mekanizasyonun derecesine, üretilen ürünün cinsine ve niteliğine ve üretim sürecinde emeğe duyulan ihtiyaca bağlı olarak kadın emeğinin kullanım yoğunluğu değişmektedir. Büyük toprak sahibi ailelerde ücretli işçi kullanma ve yeni teknolojilerden yararlanma imkanı ölçüsünde kadınlar üretim sürecinden çekilmekte olup, bu durum özellikle makinayla tahıl üretiminin yapıldığı Orta Anadolu bölgesinde gözlenmiştir. Diğer taraftan pamuk, tütün gibi emek yoğun ürünlerin piyasa için üretimine geçişle beraber Batı Anadolu'da görüldüğü gibi küçük topraklı veya topraksız köylü ailelerinde kadınlar ürün toplama ve çapalama aşamalarında daha yoğun emek harcarken, erkekler makine kullanımı ve ticari faaliyetlerde yoğunlaşmışlardır (Kandiyoti, 1997).

Türkiye'de kadın girişimciliği üzerine yapılmış akademik çalışmalar incelendiğinde olumlu bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Çelebi ve Sallan (1994) kadın girişimcilerin cinsiyet rollerini araştırmış ve onların eşdeğer değerlere sahip olduklarını saptarlarken, kadınların ekonomik ve toplumsal değişimlere kolayca uyum sağladıklarını tespit etmişlerdir. Bircan (1998) kadın girişimciliğinin desteklenmesinin kadınlar arasındaki yüksek işsizlik oranlarının düşmesinde etkili olacağını ifade etmektedir. Bircan'a göre kadın girişimciliği bir taraftan yeni istihdam alanları yaratırken diğer taraftan da ürün çeşitliliğini ve ihracatı artırarak, yerel kaynakların harekete geçmesine yardımcı olabilecektir. Çelebi (1997) turizm sektöründeki küçük işyerlerinde kadın girişimciler üzerine yaptığı çalışmada farklı girişimcilik faaliyetleriyle uğraşan kadınların rol kodlarını araştırmayı hedeflemiştir. Araştırmanın sonuçları kadınların beklenenden daha güçlü bir biçimde eşitlikçi tutum sergilediklerini göstermektedir. Özar (2002) Türkiye'de kadınların mikro ve küçük girişimcilik başarılarının önündeki engelleri dokuz kent kapsamında odak grup görüşmesiyle araştırmaktadır. Bu araştırmada kadınların girişimlerine başlarken gösterdikleri motivasyonları, neden benzer faaliyetlere yöneldiklerini, kültürel, sosyal, çevresel ve ekonomik engelleri analiz etmektedir. Ufuk ve Özgen (2001) ise Ankara'da 220 kadınla yüzyüze yaptıkları görüşmelerle kadın girişimcilerin bir profilini çıkarmayı hedeflemişlerdir. Türkiye'de 2013 yılı

itibarıyla 9 sakin Şehir mevcuttur. Tüm bu Şehirlerde özellikle yerel girişimlere yapılan vurgu kadınların bu sürece yapacakları katkının önemini bir kat daha artırmaktadır. Kadın girişimciliğin bu ve benzeri kentlerdeki örnekleri diğer kadınlara da cesaret vermektedir. Ev pansiyonculuğu, halıcılık, lokantacılık, çay ve kahvaltı salonu işletmeciliği, deri ve keçeden üretilen el sanatları, geleneksel lezzetler üzerine mekan işletmeciliği, konserve, tarhana, reel, kurutulmuş sebze vb. retme, organik tarım, hayvancılık gibi işlerin çoğu kadınların ev içi rollerinin yada becerilerinin devamı niteliğinde karşımıza çıkmaktadır. Kadınlar girişimcilik eğitimi almaları doğrultusunda kendilerini hem geliştirme fırsatı bulurken, girişimci faaliyetlerde bulunmak isteyen diğer kadınlarla biraraya gelip güç birliği de yapabilmekte, bu girişimleri kooperatiflere dönüşebilmektedir. Çağımızın iletişim ve ulaşım olanaklarının çok geliştiği dikkate alınırsa kadın girişimcilerin özellikle ürün ve hizmetlerini pazarlamaları aşamasında bu olanaklardan daha etkin yararlanması etkiyi artıracaktır.

Sakin Şehir olma ltleri arasında özellikle yerel üretimi koruma başlığında ele alındığı üzere organik tarımcılığın geliştirilmesi ve bölgede üretilen eşya ve el sanatlarının kalitesinin belgelendirilmesi önem kazanmaktadır. Kadın girişimciler bu alanda çalışmaları durumunda bu n aşamanın gerçekleşmesi başarıyı da beraberinde getirecektir. Bunun yanında yöreye özgü ürünlerin, lezzetlerin tespit edilmesi önem taşımaktadır. Geleneksel tatların hem korunması hem de bunların piyasada talep edilir hale gelebilmesi için uygun mekanların oluşturulması anlamında teşvikler yapılmalıdır. Sakin Şehirlerde kadın girişimciliğinin geliştirilmesi için misafirperverlik konusunda turist bilgisi ve nitelikli misafirperverlik için eğitimler verilmelidir. Girişimcilerin cret Şeffaflığı ve fiyatların müessese dışında sergilenmesi gerekliliği konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Tüm bunların yanında önce sakin Şehirlerde yaşayan vatandaşlar farkındalığı ve bu anlayışın sürdürülebilirliği anlamında bilinçlendirme önem taşımaktadır.

6 Sonuç

Bir taraftan küreselle yerel, modernle geleneksel olanı sentezleyerek insan ilişkilerini ve çevreyi ne çıkararak, birliktelik anlayışına dayanan sakin Şehir modeli aynı zamanda yerel bir kalkınma modeli de sunmaktadır. Dünyada ilk rneklerinin İtalya’da görüldüğü sakin Şehir hareketi ülkemiz açısından değerlendirildiğinde Türkiye’nin büyük bir potansiyele sahip olduğu açıktır. Uluslararası boyutta giderek önem kazanan ve Seferihisar’ın öncülük ettiği sakin Şehirlerin Türkiye’de sayıca artması önümüzdeki yıllarda olasıdır. Bu süreçte hem girişimci olarak hem de karar mekanizmalarında söz sahibi kişiler olarak kadınların daha aktif roller üstlenmesi gerekmektedir. Böylelikle kadın emeğinin daha görünür hale gelmesi, kadının ekonomik ve sosyal statüsünün gelişmesi mümkün hale gelecektir. Girişimcilik ve turist bilgisi konularında kadınların eğitilmesi ve desteklenmesi öncelik taşımaktadır.

Kaynakça

- <http://cittaslow.org/section/association>.
- http://www.cittaslow.org/download/DocumentiUfficiali/CITTASLOW_LIST_4_2013.pdf.
- http://www.cittaslowturkiye.org/index.php?option=com_content&view=article&id=75&Itemid=486.
- <http://www.habitat.org.tr/sakin-sehirler/727-sakin-sehir-seferihisar.html>.
- <http://www.cittaslowturkiye.org/>.
- <http://www.cittaslowseferihisar.org/>.
- Bilgi, Merve Grkm, 2013. ‘‘Türkiye’nin Sakin Őehirlerinde Permakltrel Koruma, Planlama, Yönetim ve Eğitim Pratikleri’’, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, **29**, ss. 45-59.
- Bircan, İsmail, 1998. ‘‘Türkiye’de İř Gücü Piyasasında Kadın ve Kadın Girişimciliği’’ içinde O. itci (Ed.), *20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı Bildirileri*, TODAİE Yayınları, Ankara.
- Çelebi, Nilgün ve Sallan, Songül, 1994. *Turizm Sektöründeki Küçük İşyerlerinde Kadın Girişimciler, Kadının Kalkınmaya Katılımını Güçlendirme Ulusal Programı Proje Raporu*, Ankara.
- Çelebi, Nilgün, 1997. **Turizm Sektöründeki Küçük İşyerlerinde Kadın Girişimciler**, T.C. Başbakanlık, KSSGM, Ankara.
- Çiner, C. U., 2011. ‘‘CittSlow Hareketi ve Türkiye’deki Uygulamaları’’, *Memleket Mevzuat*, (71): 12-23.
- Eskicioğlu, Hakkı, 2009. ‘‘Modern Yaşam ile Geleneksel Yaşam Arasında Kaliteli Bir Yaşam Biçimi-Yavaş Şehirler,’’ <http://www.izmirdesanat.org/yavas-sehirler>, (erişim: 03.06.2013).
- Fullagar, Simone, Markwell, Kevin and Wilson, Erica, 2012. **Slow Tourism: Experiences and Mobilities**, UK: Short Run Press Ltd.
- Kandiyoti, Deniz, 1997. ‘‘Kadınlar ve Haneii retim: Türkiye’de Kırsal Dönüşümün Etkileri’’ içinde Kandiyoti, Deniz, **Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar**, Metis Yayınları, İstanbul.
- Karabağ, zgr, Yücel, Fatih, İnal, Emin, M., 2012. Cittaslow Movement: An Opportunity for Branding Small Towns and Economic Development in Turkey, *International Journal of Economic Research*, **v3i3**, 64-75.
- Kavas, Gkhan ve Kavas, Nazan, 2012. ‘‘Slow Food (Yavaş Yemek) ve Cittàslow (Yavaş Şehir)’’, *Dnya Gıda*, Sayı: **74**, <http://www.dunyagida.com.tr/yazar.php?id=11&nid=2849>, (erişim: 03.06.2013).

- Knox, Paul, K., 2005. "Creating Ordinary Places: Slow Cities in a Fast World", *Journal of Urban Design*, **10:1**, 1-11.
- Mayer, Heike, Knox, Paul, 2009. "Pace of Life and Quality of Life: A Slow City Charter", M. J. Sirgy et al. (eds.), **Community Quality-of-Life Indicators: Best Cases III, Community Quality-of-Life Indicators: Best Cases Series**, 1. Springer Science+Business Media B.V.
- Miele, Mara, 2008. "CittàSlow: Producing Slowness against the Fast Life", *Space and Polity*, **12** (1): 135-156.
- Özar, Şemsa, 2002. "Barriers to Women's Micro and Small Enterprise Success in Turkey", *Draft Research Paper, Center for Policy Studies, Central European University and Open Society Institute*.
- Öztürk, Songül, 2012. "Small Towns Reshaping Their Urban Planning Policies Joining in the Cittaslow International Network: The Case of Seferihisar", M.S., METU; Urban Policy Planning and Local Governments.
- Ritzer, George, 2011. **Toplumun McDonaldlaştırılması- Çağdaş Toplum Yaşamının Değişen Karakteri Üzerine Bir İnceleme**, 2. Baskı, (Çev. Şen Süer Kaya), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Ritzer, George, 2004. **McDonaldization of Society**, Thousand Oaks: Pine Sciences Press.
- Sırım, Veli, 2012. "Çevreyle Bütünleşmiş Bir Yerel Yönetim Örneği Olarak 'Sakin Şehir' Hareketi ve Türkiye'nin Potansiyeli", *Türk Tarih ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, Vol. **1**, No. 4, ss. 119-131.
- Slow Magazine, <http://cittaslownews.files.wordpress.com/2009/08/newcharter.pdf>. (24.05.2013).
- Şahinkaya, Serdar, 2010. "Bir Yerel Kalkınma Modeli: Cittaslow ve Seferihisar Üzerine Değerlendirmeler", http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_Uye/SahinTem10.pdf (erişim: 04.06.2013).
- Şarman, Çağnur, 2011. "Seferihisar: Yavaş Şehir", *Atlas*, **222** (9), 71-86.
- Toksöz, Gülay, 2011. **Kalkınmada Kadın Emegi**, Varlık Yayınları, İstanbul.
- Tuvi, Reyan, 2010. **Mavi Tatil**, Doğuş Yayın Grubu, İstanbul.
- Ufuk, Hatun ve Özgen, Özlen, 2001. "The Profile of Women Entrepreneurs: A Sample from Turkey", *International Journal of Consumer Studies*, **25**, 299-308.
- Yurtseven, H. Rıdvan, 2007. **Slow Food ve Gökçeada: Yönetmel Bir Yaklaşım**, Detay Yayıncılık, Ankara.